

Arbetsmarknadsutskottets yttrande

1983/84: 3 y

om lokaliseringen av en central inskrivningsmyndighet för företagsinteckning

Till lagutskottet

Lagutskottet har begärt arbetsmarknadsutskottets yttrande över proposition 1983/84: 128 med förslag till lag om företagshypotek m.m. jämte motionerna 1982/83: 1223, 1983/84: 2193, 2746 och 2747, allt såvitt avser frågan om lokalisering av en central inskrivningsmyndighet.

Arbetsmarknadsutskottet har inte funnit skäl till något särskilt uttalande med anledning av motion 1982/83: 1223.

Sammanfattning

Regeringen föreslår i samband med en ny lag om företagshypotek att en central inskrivningsmyndighet för företagsinteckning skall inrättas. Myndigheten bör enligt förslaget knytas till Malmö tingsrätt. I tre motioner förordas en förläggning till andra orter. Utskottet har uppmanats att yttra sig över lokaliseringen.

Utskottet anser utifrån sina intressen att lokaliseringen av inskrivningsmyndigheten bör ske i enlighet med de riktlinjer för decentralisering av statlig verksamhet som en enig riksdag ställt sig bakom.

Propositionen

I propositionen läggs fram ett förslag till lag om företagshypotek som skall ersätta 1966 års lag om företagsinteckning. Förslaget innebär en förstärkning av den säkerhetsrätt som företagsinteckningen utgör och dessutom rent allmänt en modernisering av gällande regelsystem. Bland nyheterna märks bl.a. att varje näringsidkare kan få inteckning i all sin verksamhet i hela riket, s.k. riksinteckning. Det blir därmed inte längre tillåtet att få inteckningar som begränsas till verksamhet i en eller flera kommuner eller i ett eller flera län, dvs. regionala inteckningar.

En annan förändring är att handläggningen av ärenden om företagsinteckning skall förläggas till en central inskrivningsmyndighet (CIM) där inskrivningen skall ske med hjälp av automatisk databehandling. För inrättandet av den nya myndigheten talar enligt propositionen rationaliseringspunkter och rättssäkerhetsskäl.

I den nya lagen (4 kap. 2 §) fastslås att regeringen bestämmer vilken myndighet som skall vara inskrivningsmyndighet. När det gäller lokalise-

ringsfrågan anges i propositionen (s. 132) att det vid en samlad bedömning, där de regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga aspekterna har getts ökad tyngd, har befunnits att övervägande skäl talar för en förläggning till Malmö.

I propositionen framhålls även att arbetet med de tekniska och organisatoriska frågor som har föranletts av detta lagstiftningsärende har visat att det knappast är möjligt att låta den föreslagna lagen träda i kraft som ursprungligen var tänkt under år 1985. Med hänvisning härtill förordas den 1 januari 1986 som tidpunkt för ikraftträdandet.

Motionerna

Frågan om lokaliseringen av CIM har tagits upp i en motion från den allmänna motionstiden och i två motioner föranledda av proposition 128.

Martin Olsson (c) framhåller i motion 2193 att förslaget om en lokalisering av CIM till Malmö är förvånande och anmärkningsvärt från regionalpolitiska synpunkter. I stället förordas att CIM knyts till Sundsvalls tingsrätt. Som skäl härför anføres bl. a. att patentverkets bolagsbyrå är verksam i Sundsvall, att kommunen har en omfattande dataverksamhet samt att det förutom tingsrätt också finns hovrätt och kammarrätt i Sundsvall. I motionen hänvisas också till det stora behovet av nya arbetstillfällen i kommunen.

I motion 2746 av Sten-Ove Sundström (s) föreslås mot bakgrund av riksdagens regionalpolitiska uttalanden att det vid prövningen av den nya myndighetens lokalisering bör övervägas om en förläggning till Luleå. Motionären hänvisar till bl. a. den stora förlusten av arbetstillfällen inom industrin i kommunen under det senaste decenniet samt att Norrbotten har den utan jämförelse största arbetslösheten i landet.

Martin Segerstedt m. fl. (s) vill i motion 2747 att den nya myndigheten lokaliseras till Sundsvall. Motionärerna pekar på de samordningsvinster som kan göras med patentverkets bolagsbyrå samt hänvisar till den juridiska och datatekniska kompetens som finns i Sundsvall. I motionen hänvisas även till den successiva förlust av arbetstillfällen som har kunnat noteras i kommunen under senare år varav en inte obetydlig del faller på den statliga sektorn.

Vissa uppgifter i anslutning till lokaliseringsfrågan

Utredningen (Ju 1972: 12) om företagsinteckning överlämnade i november 1981 sitt slutbetänkande (SOU 1981: 76) Företagshypotek. Där fanns bl. a. ett förslag om inrättande av en central inskrivningsmyndighet (CIM) utrustad med ADB-stöd. Utredningen avstod dock från att föreslå någon särskild plats för CIM:s lokalisering. Det framhölls dock att det vore lämpligast att den nya myndigheten förläggs någonstans i Mellansverige. I

kostnadsberäkningarna utgicks från en förläggning på ett avstånd om 25 mil från Stockholm. Utredningen betonade dock att en förläggning till Stockholms tingsrätt torde ställa sig billigast eftersom man där har betydligt fler upplägg och handlägger betydligt fler ärenden angående företagsinteckning än vid någon annan inskrivningsmyndighet. Därmed har man också den största personalen för handläggning av sådana ärenden.

Av de remissinstanser som behandlade lokaliseringsfrågan var flertalet positiva till en förläggning till Stockholms tingsrätt. Malmö tingsrätt ansåg dock att man har samma förutsättningar som Stockholms tingsrätt att bli säte för CIM.

Regeringen uppdrog i december 1982 åt domstolsverket att i samarbete med statskontoret utreda de tekniska och organisatoriska frågor som för- anleds av ett genomförande av utredningens förslag. I uppdraget ingick förutsättningen att CIM skulle förläggas till Stockholms tingsrätt och att den nya lagstiftningen och det nya systemet skulle kunna börja tillämpas den 1 januari 1985. Arbetsgruppen redovisade i september 1983 resultatet av sitt arbete i en rapport med titeln Företagsinteckningar – handläggning med datorstöd. I rapporten övervägdes bl. a. den lämpligaste tidpunkten för att samtidigt genomföra lagändringen, organisationsförändringen och datorstödet. Med hänsyn till den nödvändiga tidsåtgången för att genomföra omläggningen och med särskild hänsyn till de höga säkerhetskrav som ställs på ett företagsinteckningsregister med rättsverkan framhölls att omläggningen kunde ske först den 1 juli 1985. I rapporten fanns även en plan för hur den fortsatta utredningen av datorstödet borde bedrivas.

I en lagrådsremiss med förslag till lag om företagshypotek m. m. den 15 september 1983 angavs beträffande lokaliseringen av CIM att den borde förläggas till Stockholms tingsrätt. Som skäl angavs att både personalpoli- tiska och statsfinansiella synpunkter talade härför.

Domstolsverket fick den 22 december 1983 regeringens uppdrag att i samarbete med statskontoret fortsätta utredningsarbetet med systemkon- struktion av datorstödet vid handläggningen av ärenden om företagsin- teckning. Myndigheterna skall också fortsätta utredningen av de tekniska och organisatoriska frågor samt frågor rörande lokalplanering som för- anleds av ett genomförande av ADB-stödet. I uppdraget angavs att myn- digheterna i sitt uppdrag skall utgå ifrån att CIM förläggas till Malmö tingsrätt. Utredningsarbetet skall redovisas senast den 30 april 1984.

I 1984 års budgetproposition (bil. 4) anfördes att förslaget om den nya lagstiftningen om företagshypotek, som var föremål för lagrådets gransk- ning förutsatte att en central, ADB-stödd registermyndighet inrättades. Avsikten angavs vara att denna skulle förläggas till Malmö tingsrätt.

Yttranden

Länsstyrelsen i Västernorrlands län och patent- och registreringsverket har inkommit med yttranden angående lokaliseringen av den centrala inskrivningsmyndigheten.

Länsstyrelsen i *Västernorrlands län* pläderar för en knytning av den nya myndigheten till patent- och registreringsverkets bolagsbyrå. Det är en organisationsform som finns i England och som diskuteras i Finland. Som skäl härför anges bl. a.:

1. Bolagsbyrån är en företagsregistreringsmyndighet och har goda förutsättningar att hantera de aktuella registerfrågorna.

2. CIM kommer inledningsvis och i framtiden att vara beroende av omfattande informationsöverföringar från bolagsbyrån.

3. Bolagsbyråns dator behöver endast en marginell uppgradering för att klara CIM.

4. Omfattande juridisk sakkunskap finns inom bolagsbyrån och därutöver i Sundsvalls kommun.

Den pågående rationaliseringen av bolagsbyrån kommer att medföra att ett stort antal anställda, företrädesvis kvinnor, kommer att förlora sina arbeten. Motsvarande sysselsättningsförluster kan väntas inom övriga statliga myndigheter i Sundsvall. Omkring 600–700 anställda riskerar enligt gjorda beräkningar att förlora sina nuvarande anställningar under 1980-talet. Till detta kan läggas effekterna av de allmänna besparingsåtgärderna. Totalt kan ett sysselsättningsbortfall om ca 1 100 anställda väntas, vilket motsvarar ca 15 % av den statliga arbetsmarknaden i pendlingsregionen.

I skrivelsen hänvisas också till att Sundsvall/Timrå på senare år drabbats av stagnation och hot om kraftigt försämrade arbetsmarknadsförhållanden. Samtliga kommuner i Västernorrland beräknas komma att drabbas av påtaglig tillbakagång i sysselsättning och befolkning under återstående delen av 1980-talet.

Länsstyrelsen framhåller avslutningsvis att det finns såväl starka regionalpolitiska som kostnads-, drift- och personalmässiga fördelar med en lokalisering till Sundsvall.

Patent- och registreringsverket framhåller att praktiska skäl talar för att CIM läggs i nära kontakt med bolagsregistret. Bolagsbyrån har ett datorsystem i drift som innehåller en stor del av den grundinformation som företagsintektningsregistret behöver ha tillgång till. För att klara driften av det nya registret krävs en måttlig uppgradering av den befintliga datorn. Enligt verket skulle ett alternativ med CIM förlagd till bolagsbyrån bli avsevärt billigare än vad fallet blir med propositionens förslag. Verket anger även skäl för att registreringsverksamheten förläggs till bolagsbyrån. Den nuvarande verksamheten ger bolagsbyrån en stor kompetens härför. Här finns även en personalstruktur som är lämplig för verksamheten. Bolagsbyrån kommer också att ställas inför stora övertalighetsproblem.

Med en överföring av CIM till bolagsbyrån skulle ca 25 anställda som blir övertaliga under 1984/85 kunna beredas fortsatt sysselsättning utan större utbildningsinsatser.

Utskottet

Enligt regeringens förslag skall en ny central inskrivningsmyndighet (CIM) svara för handläggningen av all företagsinteckning i riket. Personalbehovet beräknas till en juristtjänst (inskrivningsdomare) och 21 biträdestjänster, varav 9 med beslutsfunktioner. Den nya myndigheten föreslås knytas till Malmö tingsrätt. Enligt nu gällande organisation finns en inskrivningsmyndighet i varje län, dvs. sammanlagt 24 inskrivningsmyndigheter i landet. Varje myndighet leds av en inskrivningsdomare som till sin hjälp har ett varierande antal biträden.

Utskottet får i fråga om den nya myndighetens lokalisering anföra följande.

Regionalpolitikens mål är att skapa förutsättningar för en balanserad utveckling i landets olika delar och att ge människor tillgång till arbete, service och en god miljö oavsett var de bor i landet. För att nå detta mål behövs insatser på olika politikområden.

Den starka tillväxten som skett av sysselsättningen inom den offentliga sektorn har ökat denna sektors betydelse för den regionala utvecklingen. När det gäller den statliga delen av denna sektor är sysselsättningen av olika skäl ojämnt fördelad över landet. Särskilt hög är den i Stockholmsregionen. Detta förhållande har lett till att decentralisering av statlig verksamhet har utvecklats till ett viktigt regionalpolitiskt instrument.

Decentralisering kan ske på två sätt. Ett är att delegera beslutsbefogenheter och arbetsuppgifter från central till regional nivå och från regional till lokal nivå. Ett annat sätt är att omlokalisera enheter, funktioner eller hela verksamheter. Ett exempel på det senare är de stora omlokaliseringarna av statlig verksamhet från Stockholmsområdet som beslöts i början av 1970-talet. Riksdagen har emellertid uttalat att en ny omlokalisering av det slaget inte är aktuell. Statsmakterna har däremot betonat att det måste finnas starka skäl för att lokalisera ny statlig verksamhet till Stockholmsregionen.

Alltsedan det första beslutet år 1971 om utlokalisering av statlig verksamhet från Stockholmsregionen har gällt att skogslänen och sydöstra Sverige skall ges prioritet vid fortsatt omlokalisering och decentralisering. I det regionalpolitiska beslutet år 1982 fastställdes följande prioriteringsordning vid lokalisering av statlig verksamhet:

1. Skogslänen.
2. Sydöstra Sverige och Sjuhäradsbygden.

Arbetsmarknadsutskottet har därefter, senast i april 1983, slagit fast att man inte är beredd att göra några tillägg eller omkastningar i denna prioriteringsordning.

När det gäller lokaliseringen av CIM har utskottet att pröva frågan främst från regionalpolitiska utgångspunkter. Vägledning bör därvid hämtas från ovan redovisade principer för fortsatt decentralisering och omlokalisering av statlig verksamhet. En bred enighet råder om denna inriktning av politiken. Enligt utskottets mening fordras mycket starka skäl för att dessa principer skall frångås.

Regeringen har vid sina överväganden om CIM:s lokalisering uppenbarligen låtit andra motiv än de rent regionalpolitiska vara avgörande. I förslaget i lagrådsremissen, som angav att CIM borde förläggas till Stockholms tingsrätt, väjde personalpolitiska och statsfinansiella synpunkter tyngst. När regionalpolitiska och sysselsättningsmässiga aspekter i andra omgången getts ökad vikt har valet blivit Malmö tingsrätt, som vid sidan av Göteborgs tingsrätt är den näst största inskrivningsmyndigheten när det gäller företagsinteckning. Även här har således personal- och kostnadsskäl varit styrande. Utskottet har i och för sig förståelse för önskemålet att den nya myndigheten skall kunna dra nytta av den personal och de kunskaper om företagsinteckning som finns hos en större inskrivningsmyndighet. Utskottet vill emellertid samtidigt peka på att Malmö tingsrätt i dag har ca tre personer sysselsatta med inskrivning av företagsinteckningar. Motsvarande personalstyrka på en mindre tingsrätt i exempelvis Härnösand eller Luleå är en person. Den nya myndighet som skall inrättas kommer att sysselsätta ett drygt 20-tal personer. Oberoende av vilken domstol som väljs som säte för den nya myndigheten kommer det således att krävas ett stort nytillskott av personal. Enligt utskottets mening kan därför dessa små skillnader i tillgång på aktuella personalkategorier mellan olika tingsrätter inte få vara avgörande för var CIM skall lokaliseras.

I propositionen framhålls att inrättandet av CIM inte kan antas komma att försämra allmänhetens service. Personliga besök hos inskrivningsmyndigheten är sällsynta. Myndighetens kontakter med allmänheten sker huvudsakligen per post och telefon. Detta förhållande innebär enligt utskottets mening att några särskilda hänsyn inte behöver tas till var den huvudsakliga marknaden för verksamheten är belägen. Detta synsätt bekräftas f. ö. av regeringens förslag om förläggning till Malmö och talar inte heller emot andra orter, exempelvis i Norrlandslänen.

Som tidigare redovisats i detta yttrande pågår f. n. ett utredningsarbete som gäller datorstödet vid handläggningen av ärenden om företagsinteckning och som enligt direktiven utgår från att CIM förläggs till Malmö tingsrätt. Utskottet beklagar att riksdagen fått möjlighet att pröva lokaliseringsfrågan först när detta utredningsarbete är så gott som avslutat. Samtidigt vill utskottet dock framhålla att huvuddelen av det utförda arbetet torde vara av generell natur och möjligt att använda även vid lokalisering till annan ort.

Sammanfattningsvis är det enligt utskottets mening viktigt att statsmakterna tar till vara möjligheterna att vid beslut om lokalisering av statlig

verksamhet främja en bättre regional balans. Med utgångspunkt i de intressen som utskottet har att företräda bör lokaliseringen av CIM således ske i enlighet med de prioriteringar som riksdagen tidigare ställt sig bakom. Utskottet avstår från att peka ut någon särskild ort som mest lämplig för en förläggning av CIM. Det bör ankomma på lagutskottet att enligt de riktlinjer som här angivits ta slutlig ställning i lokaliseringsfrågan.

Stockholm den 3 maj 1984

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

FRIDA BERGLUND

Närvarande: Frida Berglund (s), Erik Johansson (s), Anders Högmark (m), Bengt Wittbom (m), Arne Fransson (c), Lahja Exner (s), Gustav Persson (s), Sonja Rembo (m), Elver Jonsson (fp), Lars-Ove Hagberg (vpk), Sten Östlund (s), Ingrid Hemmingsson (m), Christer Skoog (s), Bo Nilsson (s) och Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c).

